Asya Öğretim Dergisi *www.e-aji.com*
[Asian Journal of Instruction] *e-ISSN:2148-2659*
2013 – 1(1), 30-41

TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ZORUNLU EĞİTİM UYGULAMALARI

COMPULSORY EDUCATION APPLICATIONS IN TURKEY AND IN EUROPEAN UNION COUNTRIES

Süleyman GÖKSOY*

ÖZET: Bu çalışmanın temel amacı, son yıllarda başta politikacılar olmak üzere toplumun tüm kesimleri tarafından yoğun bir şekilde tartışılan zorunlu eğitim ve zorunlu eğitim süresi ile ilgili Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerindeki uygulamaları karşılaştırarak analiz etmektir. Çalışma, Türkiye'de zorunlu eğitim ile ilgili önemli tarihsel gelişmeler, zorunlu eğitim süresi, aşamaları ve çeşitli ülkelerdeki örnek uygulamaları içermektedir. Avrupa ülkelerinin devamlılığını sağlamak için vatandaşlarına temel bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırmak, insan kaynağındaki niteliği artırmak ve bir nevi ülkesel geleceği güvenceye almak için zorunlu eğitim süresini 18 yaşa kadar uzatmak için birçok reform yapılmakta ve öğrencileri temel eğitim belgesi almaya teşvik etmektedirler. Ülkelerin insan sermayesinin kalitesini artırmaya yönelik yarışta Türkiye'nin de yer alabilmesi için 12 yıllık tam zamanlı zorunlu eğitim karar ve uygulamaları isabetli bir girişim olarak görülmektedir. Zorunlu eğitim konusunda yapılan araştırma bulgularında; Türkiye'de uygulanmakta olan zorunlu eğitimin süresinin Avrupa Birliği Ülkelerinden daha az olduğu ve Türkiye'nin 2006 yılında dahi zorunlu eğitimde Avrupa Birliği ülkelerinin genel olarak gerisinde kaldığı, zorunlu eğitim süresinin artırılmasının (12 yıla çıkarılması) mesleki ve teknik eğitimde de eğitimsel niteliği yükselteceği, zorunlu eğitim hizmetinin daha verimli ve nitelikli yapılabilmesi için bu alana daha çok madde ve insan kaynakları ayrılması, şartların nicel ve nitel yönden geliştirilmesi gerektiği, 8 yıllık zorunlu eğitimde yaşanan alt yapı sorunlarının 12 yıllık zorunlu eğitimde de yaşanmaması için gerekli önlemlerin önceden alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla ülkelerin insan sermayesinin kalitesini artırmaya yönelik yarışta Türkiye'nin de yer alabilmesi için 12 yıllık tam zamanlı zorunlu eğitim karar ve uygulamaları, öğretim programları, öğrenci yaşları, okul fiziki yapılarının oluşturulması gibi açılardan isabetli hatta geç bile kalınmış bir girişim olarak görülmektedir. Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen; eğitimsel yapıda mevcut olan altyapı, fiziki mekan, eğitimsel materyal ve donanım, eğitimci kadroların sürekli eğitilmesi, öğretim programlarının uyarlama ve geliştirilmesi gibi belli başlı alanlardaki düzenleme, eksikliklerin giderilmesi ve iyileştirme çalışmaları mevcut hızda devam ettiği sürece öğrencilerde istendik özellikler daha da artabilecektir.

Anahtar Kavramlar: Eğitim, okul, zorunlu eğitim.

ABSTRACT: The main purpose of this study is to analyse the applications in Turkey and in European Union countries about compulsory education and the duration of compulsory education by comparing them. These topics have been argued densely in recent years by all parts of society, especially by politicians. This study includes historical developments of compulsory education, the duration of compulsory education, different phases of compulsory education and sample applications in various countries. European countries are making reforms in prolonging the duration of education to age 18 in order to provide their citizens the basic knowledge, skills and abilities, improve the quality of human resources and secure the national future. They are also encouraging the students about having a basic education certificate. 12 year full-time compulsory education applications are seen as an appropriate attempt for Turkey to participate in the race of improving the qualities of human capital in countries. As a result of the research about compulsory education, it is emphasized that 8-year compulsory education process in Turkey were less than the one in European countries and Turkey fell behind European countries in terms of compulsory education even in 2006. Extending the compulsory education process

**Yrd. Doç. Dr. Düzce Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, goksoys@hotmail.com*

to 12 years will increase the quality of vocational and technical education. In order to provide more efficient and more qualified education, more material and human resources should be devoted and conditions should be improved qualitatively and quantitatively. It is also emphasized that necessary measures in 12-year compulsory education should be taken in advance in order not to encounter with the infrastructure problems which have been experienced in 12-year compulsory education. Thus, in order to provide Turkey's participation to the race of countries which aims to improve the quality of human capital, 12-year compulsory education applications are seen as appropriate and even belated attempts. In this context, Ministry of Education is holding some regulations, such as providing necessary infrastructure, physical place, educational material and equipment, training educational staff, adapting and improving educational programs. As long as these regulations, completions and restorations go on at the current speed, expected features in our children can increase.

Key Words: Education, school, scmpulsory education.

GİRİŞ

Bilgi toplumuyla eğitimin, sadece toplumun ve devletin geleceği için değil, bireylerin optimum düzeyde gelişmesini sağlamak için verilmesi önceliklidir (Çetin, 2004). Eğitimdeki reform hareketlerinin odak noktasında, bilgi toplumunun gereksinim duyduğu insanın yetiştirilmesi ve buna dayalı olarak da, bilgi üretme, bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve teknolojiye çevirme ön plana çıkmaktadır. Eğitim, topluma bu değişim sürecinde yardımcı olmak zorundadır.

Eğitim bireyin bilişsel, duyuşsal, bedensel ve sosyal yönlerden bilgi, beceri ve tutumlarını yapılandırması için düzenlenen öğretme- öğrenme sürecidir. Eğitim süreci bireyin potansiyelini geliştirmek için düzenlenmiş, organize edilmiş, okul diye adlandırılan bir ortamda programlı, planlı ve amaçlı bir şekilde yürütülmektedir.

Okulların temel görevi öğrencilerin zihinsel, sosyal ve psikolojik gelişimlerine katkı sağlamaktır. Okullar öğrenciler için vardırlar ve öğrencilerin gelişimi için her türlü katkıyı göstermek zorundadırlar. Günümüzde okullar öğretimin kalitesini artırmak için ciddi bir yarış ve çaba içinde bulunmaktadırlar (Acat,2006).

Bugün eğitim ve geliştirme, daha önce geliştirilmiş "statik" durumdaki bilgilerin öğretilmesi olmaktan çıkmış, kişilerin bilgiyi bulma, yaratma, araştırma ve karşılaşılan sorunların çözümü için kullanma arzu, özgüven ve yeteneğinin geliştirilmesine dönüşmüştür (Koçel, 2003,47). Günümüzde bilgi, bütün organizasyonlar için olduğu kadar, eğitim alanında da, rekabet avantajı sağlamada önemli bir araç haline gelmiştir. Buna bağlı olarak bilgi toplumunda bilginin üretim, dağıtım ve paylaşımındaki temel süreçleri, eğitim sistemini derinden ve çok yönlü olarak etkilemektedir (Doğanoğlu,2001,173).

Günümüzde ekonomik ve sosyal kalkınmanın en önemli birleşenlerinden birisi olan eğitimin toplumsal, kültürel, sosyal ve ekonomik olarak birçok faydası vardır (Türkmen, 2002). Bir ülkenin kalkınmasıyla eğitimi arasında çok sıkı bir ilişki olduğu söylenebilir (Psacharopoulos, 2004; Bora, 2012). Çünkü kalkınmanın olması için gerekli olan insan gücünün yetiştirilmesi için eğitim gerekmektedir (Kaya, 1993; Bora, 2012).

Nitekim günümüzde öğretmen ve ders kitapları bilgi edinmenin ön şartı olmaktan çıkmıştır. Bilginin kapsamı, niteliği ve hızında görülen değişmeler, bireyin öğrenme ve öğretme süreçlerini de hızlı bir biçimde değiştirmektedir (Drucker, 1994). Yapılan araştırmalar daha iyi eğitim almış toplumların ekonomik yarışta daha başarılı olduklarını göstermektedir (Kozlu, 1995). Örgüt yapısı güçlü olan eğitim kurumlarından yetişen bireylerin vermiş oldukları hizmetin kalitesi daha yüksek ve arzu edilen kişi olma özellikleri daha fazladır (Durdağı, 2013).

Eğitim hakkı diğer hakların bilinmesinde, kullanılmasında ve korunmasında anahtar role sahip olduğu için tüm haklar içerisinde özel bir öneme sahiptir. Bu açıdan bakarsak eğitim hakkı insanların

yaşam hakkında düşünce ve ifade özgürlüğü ile seçme ve seçilme hakkına kadar bütün hakların kullanılmasının ön şartı (UNICEF, 1999), olduğu için uluslar arası ve yerle hukukta özellikle zorunlu eğitim başta olmak üzere verilecek eğitimi güvence altına almıştır. Bu yöndeki temel hukuksal düzenlemeler şunlardır: "İnsan Hakları Beyannamesi (Dilli, 2006)", "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Ülker, 2010)", "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (Akyüz, 2010)", "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesidir (Akyüz, 2010)". Ulusal Mevzuat ise "Anayasa" (Altunya, 1999)"ve "1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu"(Bora, 2012).dur.

Zorunlu eğitim, çocuğun belirtilen bir yaşa girince; eğitime başlamasını zorunlu kılan bir kavramdır (Aydın, 2006). Eğitim hakkının özünü, zorunlu eğitim kapsamında değerlendirilen örgün eğitim oluşturmaktadır. Bu eğitim belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireylere, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında yapılan düzenli eğitimdir. Temelde de okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim kurumlarını kapsamaktadır (Köksal, 2011; Bora, 2012).

YÖNTEM

Çalışma, zorunlu eğitim hakkında var olan bilgileri toplayarak bütünleştirmeyi içeren bir literatür taraması çalışmasıdır. Literatür taraması bir konu hakkında araştırmacılar, akademisyenler ve uygulamacılar tarafından üretilmiş bilgilerin sistematik, açık ve tekrarlanabilir olarak tanımlanması, sentezlenmesi ve değerlendirilmesini içeren araştırma yöntemidir (Fink, 2005; Baloğlu, 2011). Bu çalışma yazılı kaynaklar üzerinde yürütülmüştür.

Bu çalışma nitel araştırma yönteminin tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu, var olan şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2005).

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada verilerin toplanmasında belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Var olan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Belge tarama, belli bir amaca dönük olarak, kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2005:183).

Mevcut çalışma araştırmacının Belli başlı Avrupa Birliği ülkelerindeki (İtalya, Fransa, Belçika, Almanya, Romanya, Litvanya, İspanya) okullar ve eğitim bölgelerinde yaptığı gözlem, görüşme ve inceleme sonuçlarına, online verilerine, ilgili literatüre, mevzuata dayalı olarak hazırlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

İlköğretim zorunluluğu ile ilgili girişim eğitimde ilk yenileşme dönemine rastlar. Bu alandaki en dikkat çekici karar II. Mahmut'un 1824'te yayınladığı bir fermandır. Daha önceki dönemlerde de okuma yazmanın gereği üzerinde duran fermanlar çıkarılmışsa da, 1824 fermanı bu konuyu geniş olarak ele aldığı için ilköğretimde zorunluluğu getiren ilk belge olarak kabul edilmektedir (Akyüz,1993,131). 1923 yılında toplanan 1. Heyet-i İlmiye'de ilköğretim 6 yıla çıkarılması kararı alınmış ancak 1924 tarihli 2. 1. Heyet-i İlmiye toplantısında tekrardan ilköğretimin 5 yıla indirilmesi kararı alınmıştır.

Türkiye'de 05/01/1961 tarihinde kabul edilen 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununda zorunlu eğitim süresi beş yıl olarak belirlenmiştir. Zorunlu eğitim süresi 1974 yılında düzenlenen 9. Milli Eğitim Şurası'nda sekiz yıl olarak önerilmiş ancak zorunlu eğitimin sekiz yıl olması 1997 yılında uygulamaya konulabilmiştir.

Türkiye'de 30/03/2012 tarihinde uygulamaya geçen 6287 sayılı yasa gereği zorunlu eğitim dört (4) yıl süreli ilkokul, dört (4) yıl süreli ortaokul ve dört (4) yıl süreli lise eğitimini kapsamaktadır.

Öğrencilerin öğrenim gördüğü birinci 4 yıl (1,2,3,4. sınıflar) ilkokul, ikinci 4 yıl (4,6,7,8. sınıflar) ortaokul ve üçüncü 4 yıl (9,10,11,12. sınıflar) ise lise şeklinde isimlendirilmiştir. Böylece 60-66 arası çocukların velisinin yazılı isteği ile gelişim yönünden hazır olduğu anlaşılanların ilkokullara, diğer öğrenciler ise okul öncesi eğitime yönlendirileceklerdir.

Türkiye'de yürürlüğe giren 6287 Sayılı Zorunlu Eğitim Yasası, zorunlu eğitim ile ilgili ayrıca şu düzenlemeler de getirmiştir: 37-66 ay arasındaki çocuklar anaokulu veya uygulama sınıflarında, 48-66 ay arasındaki çocuklar ise ilkokul, ortaokullarının bünyesinde açılan anasınıflarında eğitim alacaklardır. İlköğretim kademesini tamamlayan öğrencilere diploma verilmeyecek, 12 yıllık zorunlu eğitim sonunda ortaöğretim diploması verilecektir. Fiziki şartların uygun olduğu durumlarda ilkokul, ortaokul ve lisenin bağımsız olarak düzenlenmesine öncelik verilecektir. Aynı bina içerisinde ilkokul ile ortaokulun veya ortaokul ile lisenin birlikte bulunması durumunda, okul giriş çıkış kapıları ile bahçe gibi ortak kullanım alanlarının öğrencilerin yaş seviyeleri dikkate alınarak imkanlar dahilinde düzenlenmesi yapılacaktır (MEB,2012).

Yaşça kayıt hakkını elde eden, ancak bedenen veya zihnen yeterince gelişmemiş olup okula uyum sağlayamayan 66 ay ve üzeri çocuklar da kasım ayı sonuna kadar sağlık kurumlarından verilen bedenen veya zihnen gelişmemiş tıbbi tanılı rapor üzerine okul öncesi eğitime yönlendirilebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir hüküm uyarınca, bedenen veya zihnen yeterli gelişimi tamamlamamış olan 66 ay ve üzeri çocuklara Kasım ayı sonuna kadar sağlık kurumlarından verilen tıbbi tanılı rapor üzerine İlkokul kayıtları bir yıl ertelenebilmektedir. Bu bağlamda; Sağlık Bakanlığınca yapılan değerlendirmede, "ilkokul için bedeni veya zihni gelişimi yeterli olmadığı düşünülen 66 ay ve üzeri çocuklara verilecek tıbbi tanılı raporun, çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları tarafından düzenlenmesi uygun görülmektedir (MEB,2012).

6287 sayılı yasa gereği ilkokula başlama yaşının (60-66 ay) seviyesine çekilmesi sonucunda, bu yaş grubundaki 1. Sınıf öğrencilerine yönelik ders kitapları ve öğretmenleri içinde öğretmen kitaplarının yeniden hazırlanması ihtiyacı doğmuştur. Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olduğu düzenlemeler ile 2012/13 öğretim yılından itibaren uygulanmak ve ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin okullara uyumlarını sağlamak üzere 1. Sınıf öğrencilerine yönelik ders kitapları, öğrenci çalışma kitabı 1-2 ile öğretmen kitapları gibi eğitim araçlar ve materyalleri hazırlatarak dağıtımı sağlamıştır (MEB, 2012).

Yukarıda belirtilen Türkiye'deki 12 yıllık zorunlu eğitim ile ilgili gelişmeler yaşanırken özellikle bu alanda Avrupa Birliği ve ülkelerindeki gelişmelerini de incelemek gerekmektedir. Bu alanda Avrupa Birliği ülkelerinin en son uygulama ve verilerinde; (Avrupa Komisyonu EUROSTAT Statistical Office of the European Communities 2012 verilerinden faydalanılmıştır).

Avrupa Ülkelerinde Çocuklar Örgün Eğitime Gittikçe Daha Erken Yaşta Başlamaktadır

2000-2009 yılları arasında Avrupa Birliğine üye 27 ülkede okulöncesi ve ilköğretime başlama oranları küçük yaş gruplarında giderek artmaya başladı. Şöyle ki 3 yaşında okul öncesine başlama yüzdesi 15,3 artarak toplamda %77'e, 4 yaş grubunda olan öğrencilerin okul öncesine başlama yüzdesi 7 puan artarak toplamda % 90' ve 5 yaş grubunda olan çocukların ilkokula başlama yüzdeleri 6,3 puan artarak toplamda %94'e ulaştı. Okul öncesi ve ilkokula başlama yaş düzeyinin giderek düşmesi (5 yaş %94) durumu doğal olarak ilkokula 6 yaşında başlama oranını yüzde 1,5 oranında azalttı ve bu oran 2009 yılında %98,5 oldu (Eurydice 2009a, 106; Eurydice'den 20 Haziran 2013'de alınmıştır).

Görüldüğü gibi ilkokula başlama yaşı Avrupa Birliği ülkelerinde on yıldan fazla süredir (2000'dan beri) 5 yaşa doğru kaymaktadır. Dolayısıyla Türkiye'de 6287 sayılı yasa ile 2012-2013 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan gereği ilkokula başlama yaşı olan 5 yaş (60-66 ay) uygulaması Avrupa Birliği ülkelerinde yıllardır devam etmekte ve ilkokula başlama yaşının 5 yaşa seviyesine çekilmesi eğilimleri artarak sürmektedir.

Okula başlama yaşı uygulamaları ülkeler bazında değerlendirildiğinde; Bu konuda Avrupa Birliği ülkelerinde genel standart bir uygulama yapılmamaktadır. Şöyle ki 2009 yılında, Avrupa ülkelerinin çoğunda, çoğu çocuk üç yaşındayken zorunlu-olmayan okul öncesi eğitime başlamaktadır. Ancak Yunanistan, Hollanda ve Lihtenştayn'da, dört yaşında ve İsviçre'de beş yaşında okul öncesi eğitime başlar. Polonya ve Finlandiya'daki çocukların yaklaşık üçte biri, 6 yaşında okul-öncesi eğitime başlar. Ancak Avrupa Birliği ülkelerinde okul öncesi eğitime 3 yaşında başlama oranı %95'i geçmektedir. Hatta 2009 yılında 3 yaş grubundaki çocukların neredeyse tamamı Belçika, Danimarka, İspanya, Fransa ve İzlanda'da okul öncesi eğitime başladı(Eurydice 2009a, 106; Eurydice'den 20 Haziran 2013'de alınmıştır).

Çocukların 3,4,5 yaş grubu için katılımdaki en yüksek artışlar. (yüzde 20'den fazla), Danimarka, Almanya, Lüksemburg, Romanya, Slovenya, İsveç, Birleşik Krallık ve Norveç'te kaydedildi. Yüzde 3.5'den hafif bir azalma İrlanda, İtalya, Malta ve Hollanda'da görüldü. 2000 ve 2009 yılları arasında çoğu ülkede, 4 yaşındakilerin katılım oranında bir artış oldu. Danimarka, Baltık Devletleri, Kıbrıs, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Finlandiya, İsveç ve Norveç'te, artış yüzdesi 11'den fazla olmuştur. 5 yaşındakiler için katılım oranları, Kıbrıs, Litvanya, Letonya, Polonya, Slovenya, İsveç ve Türkiye'de, 2000 ve 2009 yılları arasında, yüzde 15'den fazla bir büyüme göstermiştir (Eurydice 2009a, 106; Eurydice'den 20 Haziran 2013'de alınmıştır).

Yaşa Göre Okul Öncesi ve İlköğretime Katılım Oranları

Çoğu Avrupa ülkesinde, zorunlu ilköğretim başlangıç yaşı altıdır (Eurydice, 2011b). Ancak, zorunlu ilköğretime başlama yaşının altı olduğu ülkelerin bazılarında, kayıt oranı oldukça düşük gerçekleşti. Şöyle ki Danimarka'da oran yaklaşık sadece %2 iken (altı yaş grubundaki her yüz öğrenciden sadece ikisi ilkokula kayıt yaptırdı, diğerleri yedi yaşında okula başladı) , Macaristan, Romanya ve Hırvatistan'da bu oran yaklaşık %22 (altı yaş grubunda olan her yüz öğrenciden yirmi ikisi ilkokula kayıt yaptırdı, diğerleri yedi yaşında okula başladı) idi. Danimarka ve Macaristan'daki durum şu şekilde açıklanabilir; bu ülkelerde, gerekli giriş yaşına ek olarak, öğrencilerin ilköğretimin ilk yılına kabul edilmeden önce gelişme için gerekli düzeye ulaşmış olmaları gerekir (Türkiye'deki gibi). Ayrıca, Macaristan'da, aileler bir değerlendirme sonrasında çocukları okula hazır sayılır olsalar bile bunu erteleme haklarına sahiptirler. Romanya'da, resmi okul çağına ulaşma tek kabul kriteri olsa da aileler çocuklarının kabul edilmelerinin ertelenmesini isteyebilir.

Erginer tarafından yapılan (2006) çalışmalarında da belirttiği gibi Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunluğunda ilköğretim öncesi bir kurumda eğitime başlanması isteğe bağlıdır ve ebeveynin kararına bağlıdır. Avrupa Birliği ülkelerinin 9'unda zorunlu eğitim 6 yaşında başlarken, Hollanda, İskoçya, İngiltere ve Galler'de 5 yaşında başlamaktadır.

Nitekim Avrupa Birliği ülkeleri vatandaşlarına temel becerilerin kazandırılması için zorunlu eğitim sürecini olmazsa olmaz olarak görmektedirler. Bu nedenle tam gün zorunlu eğitim süresinin uzatılması, okulu erken terk etme ve okuldan ayrılma oranlarını azaltmak için birçok düzenleme yapılmakta ve öğrenciler temel eğitim belgesi almaları için teşvik edilmektedirler. Bu paralelde On ülkede tam zamanlı zorunlu eğitim süresi 1 yıl (Letonya'da 2 yıl) önce çekildi. 13 ülkede ise tam zamanlı zorunlu eğitim süresi 1 veya 2 yıl uzatıldı. Portekiz'de ise son reformlarla tam zamanlı zorunlu eğitim süresi 3 yıl uzatıldı (EUROSTAT, 2012).

İyi eğitimli bir nüfus oluşturmak için gereken koşullardan biri, eğitim süresinin uzatılması olarak gören Avrupa Birliği ülkelerinde 2009 yılında, eğitimin beklenen süresinin en yüksek olduğu yerler, öğrencilerin yaklaşık 20 yıllarını eğitimde geçirdiği Belçika, Finlandiya, İsveç ve İzlanda gibi İskandinav ülkeleridir (Eurydice 2009a, 106; Eurydice'den 20 Haziran 2013'de alınmıştır).

Zorunlu Eğitimde Farklı Örgütsel Modeller

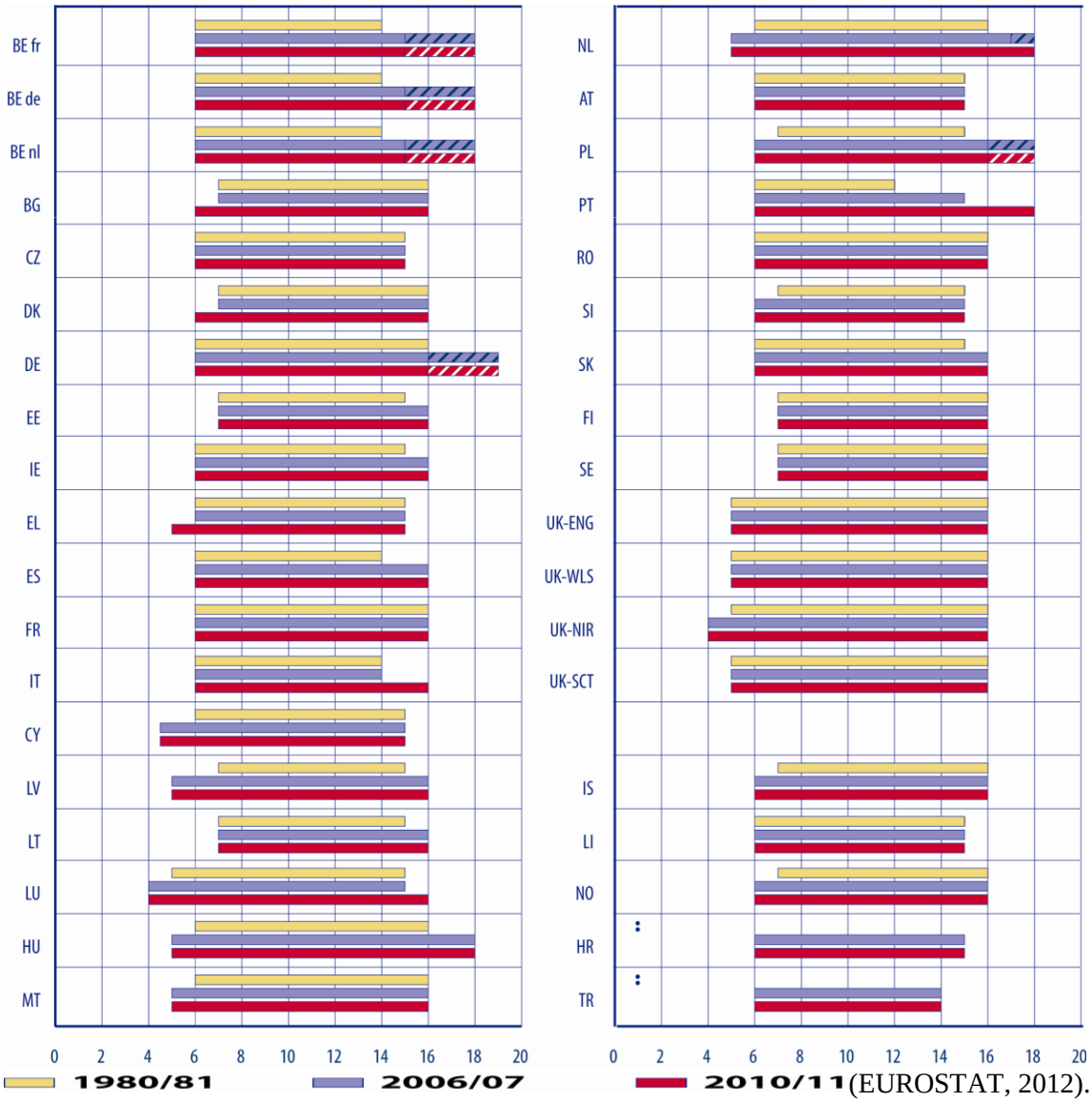
Avrupa Birliği ülkelerinde de eğitim sisteminin genel hedef ve temel ilkeleri konusunda okullar en az otonomiye sahiptirler. Çoğu ülke tüm öğrencilerine kaliteli eğitim vermek, eğitimsel niteliği artırmada arayış içindedirler. Bu nedenle neredeyse her yerde merkezi otoriteler tüm öğretmenlerin takip edeceği çekirdek/öz içerik veya hedefleri içereni programlar belirlerler. İskoçya'da yine de merkezi program hedefleri her bir öğretim kademesi için farklı farklı belirlendiği için temel/tek bir kural halinde değildir. Zorunlu takip edilecek programların dışında okullar seçmeli derslerin programlarını belirleme serbestliğine sahiptirler. Ancak bu durum tüm ülkeler için geçerli değildir. Örneğin Norveç'te okullar seçmeli ders programının içeriğinin belirlenmesinde zorunlu derslerin program içeriğinden daha fazla özgürlüğe sahip değillerdir. Merkezi otoriteler genellikle okul ve öğretmenlerin eğitimsel etkinlikler ile ilgili sorumluluklarını belirlemektedir.

Avrupa'da zorunlu eğitim için farklı örgütsel modeller uygulanmaktadır. Bu modeller, şu şekilde tanımlanabilir; tek yapı eğitimi (ilköğretim ve ortaöğretim birleşik); ilköğretim, ardından "ortak bir çekirdek", entegre bir ortaöğretim dönemi ve ilköğretim, ardından farklı eğitim yollarıyla gerçekleşen farklılaştırılmış" ortaöğretim. On ülkede, zorunlu genel eğitim ilköğretim ve ortaöğretim düzeyleri arasında gerekli hiçbir geçişin olmadığı tek-yapı okullarında sağlanır. Bu durumlarda, tek yapı eğitiminin sonu zorunlu eğitimin sonuna denk gelir (EUROSTAT, 2012).

Tüm Avrupa ülkelerinin neredeyse yarısında, ilköğretimden sonra bütün öğrenciler ortaöğretim sırasında aynı çekirdek müfredatı takip edilir. Çekirdek müfredat, Malta, Polonya ve Birleşik Krallık'ta 16 yaşa kadar devam eder. Ancak, Belçika'da, ortaöğretim 14 yaşında biter fakat tam-zamanlı eğitim 15 yaşına kadar zorunlu kalır. Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Slovakya'da, zorunlu eğitim 14 veya 15 yaşına kadar tek bir yapı içinde organize edilir. Ancak 10 ya da 11 yaşından itibaren bu ülkelerdeki öğrenciler, eğitimlerinin belirli aşamalarında, hem ortaöğretim hem de lise eğitimi veren ayrı yerlere kaydolurlar. Diğer ülkelerde ise, ortaöğretimin ya başında ya da belli zamanlarında, aileler öğrenciler için bir eğitim yolu veya belirli bir eğitim türü seçmelidir (ya da okul karar verir). Bu durum, Almanya'da ve Avusturya'da 10 yaşından itibaren, Lihtenştayn'da 11, Lüksemburg ve Hollanda'da 12 yaşında gerçekleşir. Almanya'da öğrenciler farklı okullara devam etse de, ilk iki yıl için tamamen uyumlu bir müfredat takip eder ki belirli çalışma alanlarının seçimi kabul edilsin. Hollanda'da, öğrenciler genellikle ortaöğretimin ilk iki yıl için üç yıl ortak bir çekirdek müfredat takip ederler. Ortak çekirdek müfredat, eğitim düzeyinin ilgili okul türüne bağlı olarak değişmesine rağmen, her öğrenci tarafından elde edilmesi gereken asgari becerileri belirtir (EUROSTAT, 2012). Türkiye'de ise Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Ortaöğretim ve İlköğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgelerinde zorunlu dersleri, seçmeli ya da diğer seçmeli dersleri ve bunların programlarını belirlemektedir (MEB, 2012).

Avrupa Ülkelerinde Zorunlu Eğitim Başlama Yaşı ve Süresi

Şekil 1'de 1980/81 den 2010/11 yıllarına kadar Avrupa ülkelerinde yaşlara göre zorunlu eğitim süresi gösterilmektedir.

(EUROSTAT, 2012).

Şekil 1. Avrupa ülkelerinde yaşlara göre zorunlu eğitim süreleri 1980/81-2010/11

Zorunlu eğitim Avrupa ülkelerinin çoğunda ilköğretim düzeyinde genellikle 5 yaş ile 6 yaş arasında başlar. Bulgaristan, Yunanistan, Güney Kıbrıs, Letonya, Lüksemburg, Macaristan ve Polonya'da zorunlu eğitim ilköğretim öncesine (anaokulu düzeyine) uzar ve öğrenci yaşları, 5, 6 veya 7'dır. İlköğretim öncesi (anaokulu) program ve okul ortamlarının bu yaş öğrencilerine göre düzenlenmesi ve uyarlanması zorunludur. Hollanda, Malta ve Birleşik Krallıkta zorunlu eğitim 4 veya 5 yaşlarda başlar.

Avrupa Ülkelerinde genel eğilim tam gün zorunlu eğitim yapılması yönündedir. Avrupa ülkelerinde tam gün zorunlu eğitim süresi en az 8 yıldan başlamakta ve 13 yıla kadar çıkmaktadır. Birkaç ülkede ise bu süre 11 yıla kadar da uzamaktadır. Letonya, Lüksemburg, Malta, İngiltere, Galler, ve İskoçya'da tam gün zorunlu eğitim süresi 11 yıldır. Kuzey İrlanda ve Portekiz'de tam gün zorunlu eğitim süresi 12 yıl, Macaristan ve Hollanda'da ise tam gün zorunlu eğitim süresi 13 yıldır (Eurydice, 2012).

Tam gün zorunlu eğitim süresi genellikle orta öğretime geçiş sürecinin başladığı zaman sona erer. Ama yine de Belçika, Bulgaristan, Fransa, İtalya İrlanda, Hollanda, Avusturya, Slovakya, İrlanda, Galler ve Kuzey İrlanda'da ilköğretimden ortaöğretime geçişte bir veya iki yıl gibi tam zamanlı

zorunlu eğitimi bitirme süresi vardır. Macaristan, Hollanda ve Portekiz'de zorunlu eğitim süresi tamamen orta öğretim süresini da kapsar. Bu durum Belçika, Almanya ve Polonya için de geçerlidir. 15 veya 16 yaştan sonra iki veya üç yıl öğrenciler yarı zamanlı zorunlu eğitime devam etmek zorundadırlar.

Zorunlu eğitim, çoğu ülkede ilköğretim düzeyinde (genellikle 5 ila 6 yaşındaki çocuklar için) başlar. Bulgaristan, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Lüksemburg, Macaristan ve Polonya'da, zorunlu eğitim ilköğretim öncesi düzeye çekilmiştir ve çocukların (dört/beş veya altı yaş) okul-türü bir çevreye alışmaları için tasarlanan okul-öncesi eğitim programlarına katılmaları gerekmektedir. Hollanda, Malta ve Birleşik Krallık'ta, zorunlu eğitim de dört veya beş yaşlarında başlar, ama çocuklar ilköğretim programlarına doğrudan entegre edilmiştir. (Eurydice, 2012).

Belçika'da zorunlu tam-zamanlı eğitim ortaöğretimin ilk aşamasını tamamlamamış 16 yaşındaki öğrenciler için son bulur. Hollanda' da gidilen okula bağlı olarak, ortaöğretim 15 yaşında veya 16 yaşında son bulur. Zorunlu eğitim öğrenci 18 yaşına geldiğinde ya da 17 yaşında olabilecek temel bir yeterlik kazandığında okul yılının sonunda biter. Lihtenştayn'da ilköğretimin bir yılı farklı dil geçmişleri olan çocuklar için zorunludur.

Zorunlu tam-zamanlı eğitimin sonu, genellikle ortaöğretimden liseye geçişle ya da tek yapı eğitimin sonuyla çakışmaktadır Ancak, bazı ülkelerde (Belçika, Bulgaristan, Fransa, İtalya, İrlanda, Hollanda, Avusturya, Slovakya, Birleşik Krallık'ta (İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda) ve Lihtenştayn'da ortaöğretimden liseye geçiş, tam-zamanlı zorunlu eğitimden bir veya iki yıl önce gerçekleşir. Macaristan, Hollanda ve Portekiz'de, zorunlu eğitim lise düzeyinin tamamını kapsar. Belçika, Almanya ve Polonya'da, tam -zamanlı lise düzeyi de zorunlu eğitim kapsamına girer. 15 veya 16 yaşından sonra gençler en az iki ya da üç yıl yarı zamanlı eğitim almak zorundadır. Çekirdek yeterliklerin edinimini garanti etmeye yönelik daha uzun zorunlu eğitime doğru genel bir eğilim, 1980 yılından bu yana hemen hemen tüm eğitim sistemlerinde gözlenmiştir. Üstlenilmiş olan çeşitli reformlar, okulu erken bırakma oranlarının azaltılması amacı ile zorunlu eğitimin uzamasını, birkaç durumda ise, tüm öğrencilerin temel eğitim sertifikası almalarını sağlamayı içerir. On ülkede, zorunlu eğitimin başlangıcı, bir yıl (ya da Letonya durumunda iki) öne çekilmiştir. Terazinin diğer ucunda, on üç ülke tam-zamanlı zorunlu eğitimin süresini mevcut reformlardan sonra bir ya da iki yıl ve Portekiz'de üç yıl uzatmıştır. Yarı-zamanlı zorunlu eğitim kavramı da genişletilmiştir. Belçika, Almanya ve Polonya'da, zorunlu eğitim 1980 ile karşılaştırıldığında şu anda üç ya da dört yıl daha uzundur. Hollanda'da, son on yıldaki zorunlu yarı-zamanlı eğitim artık öğrencilerin 18 yaşına girdiği ya da temel bir yeterlilik elde ettiği okul yılının sonuna varılan tam-zamanlı eğitime dönüştürülmüştür (Eurydice, 2013).

Türkiye'de ise tam gün/zamanlı zorunlu eğitim süresi uygulaması MEB' (2012)' nin açıklamasında; şartların uygun olmaması durumunda aynı binada bulunan ilkokul ve ortaokul için ikili öğrenim uygulaması yapılabileceği belirtilmektedir.

Belçika, Almanya ve Polonya'da yarı zamanlı zorunlu eğitim uygulaması/anlayışı da genişletildi. 1980'lere kıyasla zorunlu eğitim süresi 3 veya 4 yıl daha uzadı. Hollanda'da yarı zamanlı zorunlu eğitim süresi son on yılda uzatıldı ve günümüzde öğrenciler tam zamanlı eğitim almaktadırlar. Okul yılları öğrenciler 18 yaşına geldiğinde veya temel nitelikleri kazandıklarında tamamlanmaktadır.

Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA- Programme for International Student Assessment) Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD- Organisation for Economic for Economic Coopertion and Development)'nün üç yıllık aralarla düzenlemekte olduğu ve 15 yaş grubu öğrencilerin kazandıkları bilgi ve becerilerin değerlendirilmesine yönelik yapılan bir tarama araştırmasıdır (MEB, 2008).

Finlandiyalı öğrenciler 2000, 2003, 2006 ve 2009 yıllarında yapılan PISA sınavlarında her alanda tutarlılık göstererek yüksek başarı göstermişlerdir. Bu başarı değerlendirilirken merkeze en

yakından en uzağa ülke genelinde tüm okullarda ulaşılan başarının oldukça az değişiklik göstermiş olduğu da dikkat çekicidir (Bakioğlu, 2013).

Finlandiya'da çocuklar 6 yaşına kadar kreşlere ya da her biri ailelerinin gelirine göre makul fiyatlar talep eden özel yuvalarda bulunan daha küçük boyuttaki aile kreş gruplarına gidebilmektedirler. 7 yaşında okula başlayan çocukların bundan önceki akademik süreçlerinde hayatlarında çok az stres vardır. Finlandiya'da eğitimsel başarıda büyük pay zorunlu eğitim süreci ve içeriğine aittir. Zira eğitim sisteminin dönüm noktası 9 yıllık zorunlu temel eğitimle başlamaktadır. Zorunlu eğitimi ilk 6 yılında sınıf öğretmenleri verirken, son üç yılında branş öğretmenleri vermekte ve bu dönemler 1-6 sınıflar ve 7-9 sınıflar şeklinde birinci ve ikinci kademe olarak ikiye ayrılmaktadır (OCED, 2011; Bakioğlu, 2013).

Zorunlu Eğitim Çağındaki Çocukların Okul Seçimi ve Okula Kayıt Durumları

Eğitim yöneticileri çeşitli şekillerde öğrenciler için okulları belirlemektedirler. Ama bazen ailelerde kendi kişisel tercileri ile okulları belirlemektedirler. Bazen üst yönetim okul kapasitelerinin aşırı dolması durumunda, belirledikleri değişik kriterler ile öğrenciler için okul tercihi yapmakta ve öğrencileri farklı okullara yönlendirmektedirler. Böylece Avrupa ülkelerinin çoğunluğunda aileler ve hatta eğitimsel otoriteler çocukların özel ve devlet okulların dağılımında etkili olmaktadırlar. Ülkelerin üçte birinde çocuklar kendi bölge okullarına gitmektedirler. Ancak aileler alternatif okullar da seçebilirler Örneğin Romanya ve Estonya'da ilköğretim düzeyinde eğitim bölgesinde oturan aileler öncelikli ve garantili o bölgedeki okullara kayıt yaparlar. Ancak boş yer olduğu takdirde ailelere seçim şansı tanınabilmektedir. Bu iki ülkede ortaöğretim düzeyinde öğrenciler ve aileler belirli durumlarla karşılaştıklarında okul seçebilirler (Eurydice, 2013).

Ortaöğretim düzeyinde bazı okullara merkezi yönetimin belirlediği genel şartlar, detaylar vardır. Bu detaylar, okul sahiplerinin, yönetim veya üst yönetimin belirlediği öğrenci değerlendirme sınavları da dahildir. İzlanda'da kendine özgü bir durum mevcuttur. Burada ortaöğretim düzeyinde, her okul bakanlığın belirlediği kurallara uyarak kendi öğrencisini belirler. Orta öğretim okulları belirli özel alanlarda/dallarda eğitim görecek özel giriş durumları belirleyebilirler. Ama yine de okullar yasal unsurlardan dolayı 2000 yılından denberi okulun bulunduğu bölgede oturan ailelerin en az % 40'ının çocuklarını kayıt etmek dorunda kalmışlardır (Eurydice, 2013).

Türkiye'de olduğu gibi birçok Avrupa Birliği ülkesinde de zorunlu eğitim sürecinde aileler kaliteli okul ve öğretmene çocuklarını vermek için okulları seçerler. Ancak bazı okullarda aşırı yoğunlaşma, ailelerin okul bölgesinde ikamet etmesi, kardeşlerin de aynı okullarda okuması gibi durumlarda eğitim otoriteleri/yöneticileri öğrenci kayıt uygulamalarına müdahale ederler. Örneğin İsveç'te ailenin çocuğu için okul seçebilmesi için öğrencinin o bölgede oturuyor olması gerekmektedir. Eğer iki öğrenci arasında bir okul seçmede bir çekişme olursa belediye bu öğrencilerden birini seçmek ve diğerine de okul bulmak durumundadır. Okul seçiminde okula en yakın oturan önceliklidir. İngiltere, Galler, Kuzey İrlanda'da haklı olarak belirli okulları seçerler. Okullar giriş kriterlerini yayınlamak ve bu kriterlere uymak zorundadırlar. Böylece okullar fiziksel kapasiteleri oranında öğrenci alırlar. Eğer kapasitelerinin üzerinde başvuru olur kriterler ise en üst düzeyde uyanlar tercih edilir.

Belçika, İrlanda Hollanda ve Lüksemburg'da ortaokul düzeyinde aileler olarak yerel eğitim yöneticilerini karıştırmaksızın geleneksel olarak çocuklarının okullarını kendileri seçerler. Ama yine da bu ülkelerde son yıllarda öğrenci alımlarında bazı düzenlemeler yapılmıştır. İrlanda'da kamu yöneticileri/otoriteleri belirli okullar için belirli öğrencileri seçmezler. Anacak onlar tek tek her okulun yasalara ve eğitimsel kaliteye uyumunu araştırırlar, denetlerler. Hollanda'da hala ailelerin okul seçme uygulaması mevcuttur. Fakat bazı okullara aşırı talep olma durumunda okullar arasında kura çekme yöntemi uygulanır. Bu yöntem ailelerin her zaman ilk tercih ettikleri okullara çocuklarını vermeyecekleri anlamına geliyor. Belediyeler veya yönetim kurulları bazen posta koduna göre öğrencileri okullara dağıtırlar/yerleştirirler. Yunanistan, Fransa, Kıbrıs Rum Kesimi, Malta ve Portekiz

ve Türkiye'de bazı özel durumlar dışında aileler normalde çocuklarının okul seçimine karar veremezler. Ama eğitim otoriteleri/yöneticileri; ailenin ikametgahı, ailenin çalıştığı yer, öğrenci özel programları gibi durumları öğrenci okul seçiminde öncelik durum olarak dikkate alırlar. Fransa'da 2008/09 yılında bu genel kural, ailelere bazı okul seçme seçenekleri sunma şeklinde uyarlandı. Bu uygulamanın amacı okul seçiminde okullar arasında eşit fırsatlar yaratmaktır (Eurydice, 2013).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Görüldüğü üzere gelişmiş Avrupa ülkeleri vatandaşlarına temel bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırmak, insan kaynağındaki niteliği artırmak ve bir nevi ülkesel geleceği güvenceye almak için zorunlu eğitim süresini 18 yaşa kadar uzatmak için birçok reformlar yapılmakta ve öğrencileri temel eğitim belgesi almaya teşvik etmektedirler.

Nitekim Erginer (2006) tarafından yapılan "Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri" adlı çalışmasında; 2006 yılında zorunlu eğitim süresinin Türkiye'de 8 yıl iken, bu süre Avrupa Birliği ülkelerinde 9-13 yılı arasında değiştiği ve zorunlu eğitimin Avrupa Birliği ülkelerinin sekizinde 9 yıl, ikisinde 10 yıl, bir Avrupa Birliği ülkesi ile İngiltere, Galler ve İskçya'da 11 yıl, iki Avrupa Birliği ülkesi ve Kuzey İrlanda'da 12 yıl olarak uygulandığı, Avrupa Birliği ülkeleri arasında zorunlu eğitimin 13 yıl olarak tek ülke ise Hollanda'nın olduğudur. Böylece Avrupa Birliği ülkelerinde zorunlu eğitim süresinin sürekli arttığı söylenebilir. Aydın (2006)'ın "Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim" adlı araştırmasında Türkiye'de de zorunlu eğitimin AB den daha kısa olduğunu vurgulamıştır.

Zorunlu eğitim süresinin mesleki ve teknik eğitime olumlu veya olumsuz etkileri de çok fazla tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda Ayhan (2004) tarafından yapılan, "Zorunlu eğitim süresinin arttırılmasının öğretmenlere göre mesleki (çıraklık) eğitim merkezlerine olan etkilerinin değerlendirilmesi" araştırması sonucunda zorunlu eğitimin arttırılmasından sonra mesleki eğitim merkezlerine gelen öğrencilerde nitelik bakımından ve sosyal yönleri bakımından bir gelişme olduğu görülmüştür. Dolayısıyla zorunlu eğitim süresinin daha da artırılması (12 yıla çıkarılması) mesleki ve teknik eğitimde de eğitimsel niteliği yükselteceği söylenebilir.

Yabancı (2004) araştırmasında, sekiz yıllık zorunlu eğitimin çocuk suçlarının azalması ve eğitimin niteliğini artırması nedeniyle 12 yıla çıkartılması gerektiğini önermektedir. Erginer (2004), Türkiye'de "On İki Yıllık Zorunlu Eğitim İçin Bir Model Önerisi Ve Uygulanabilirliği" adlı doktora araştırması sonucunda, elde edilen bulgularda, araştırmaya katılan eğitimcilerin on iki yıllık zorunlu eğitim modeline tamamen veya büyük ölçüde katıldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Tüm bu çalışmalar, ülkelerin insan sermayesinin kalitesini artırmaya yönelik yarışta Türkiye'nin de yer alabilmesi için 12 yıllık tam zamanlı zorunlu eğitim karar ve uygulamalarının isabetli hatta geç bile kalınmış bir girişim olduğunu göstermektedir.

ÖNERİLER

Zorunlu eğitim hizmetinin daha verimli ve nitelikli verilebilmesi için bu alana daha çok madde ve insan kaynakları ayrılması ve şartların nicel ve nitel yönden geliştirilmesi gerekmektedir. Nitekim Süzen, (2004), "Sekiz Yıllık Zorunlu Eğitimin Değerlendirilmesi" çalışmasında da, "okulların fiziki alt yapısı 12 yıllık zorunlu eğitim için yeterlidir" sorusu yüksek derecede bir sorun olarak değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Baş (2001)'ın "Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uygulamasında taşıma merkezi kabul edilen ilköğretim okullarının sorunları" adlı araştırmasında ve Küçükönder (2001)'in "İlkokul ve Ortaokul ile Zorunlu Eğitimin Mevzuat, Müfredat ve Uygulama Açısından Karşılaştırılması" adlı araştırmasında da kesintisiz zorunlu eğitim kapsamında eğitim kurumlarında çeşitli altyapı ve organizasyon sorunlarının yaşandığı belirtilmektedir. Dolayısıyla benzer sorunların 12 yıllık zorunlu eğitimde de yaşanmaması için gerekli önlemler alınmalıdır.

Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen; eğitimsel yapıda mevcut olan altyapı, fiziki mekan, eğitimsel materyal ve donanım, eğitimci kadroların sürekli eğitilmesi, öğretim

programlarının uyarlama ve geliştirilmesi gibi belli başlı alanlardaki düzenleme, eksikliklerin giderilmesi ve iyileştirme çalışmaları mevcut hızda devam ettiği sürece ülke vatandaşlarında istendik özellikler daha da artabilecektir.

KAYNAKÇA

Acat, B. (2006). *Öğretim programları, Okul yönetimlerini geliştirme programı*. İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.

Akyüz, E. (2000). *Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı*. http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/akyuz.httm. adresinden 10 Mayıs 2010 tarihinde elde edildi.

Akyüz, Y. (1993). *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.

Altunya, N. (1999) . *Türkiye Cumhuriyetinde Din Eğitimi, 75 Yılda Eğitim*. İstanbul: Türkiye Tarih Vakfı Yayınları.

Aydın, S. (2006) . *Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de zorunlu eğitim*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malaya.

Ayhan, Ş. (2004) . *Zorunlu eğitim süresinin arttırılmasının öğretmenlere göre mesleki (çıraklık) eğitim merkezlerine olan etkilerinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bakioğlu, A. (2013). *Karşılaştırmalı Eğitim Yönetimi, PISA'da Başarılı Ülkelerin Eğitim Sistemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Baloğlu, N. (2011). Dağıtımcı liderlik: Okullarda dikkate alınması gereken bir liderlik yaklaşımı. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12* (3) :127-148.

Baş, M. (2001). *Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim uygulamasında taşıma merkezi kabul edilen ilköğretim okullarının sorunları.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Bora, V. (2012). *Kız çocuklarının zorunlu eğitim sonrası ortaöğretime devam etmeme nedenleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

Çelik, M. (2004). *Bilgi ve Hikmet, Enformasyon Toplumunun Belleği*. İstanbul: Kaktüs Yayınları.

Dilli, C. (2006). *Zorunlu eğitim çağında bulunan kız çocuklarının okula gitmeme nedenleri*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

Doğanoğlu, F. (2001). Küreselleşme ve insan kaynakları yönetimi. *M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları, 4* (16):173-179.

Drucker, P. F. (1994). *Yeni Gerçekler*. (Çev. B. Karanakçı) (4. Baskı.) Ankara: İş Bankası Yayınları.

Akan, D. (2013). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Ankara: A Pegem A Akademi.

Erginer, A. (2004). *Türkiye'de on iki yıllık zorunlu eğitim için bir model önerisi ve uygulanabilirliği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erginer, A. (2006). *Avrupa Birliği eğitim sistemleri, Türkiye eğitim sistemleriyle karşılaştırmalar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Eurostat Statistical Office of the European Communities (EUROSTAT), (2012). *Key data on education in Europe 2012*. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf adresinden elde edildi.

Güneş, F.(2010). *Eğitim denetiminde günümüz gelişmeleri ve yapılandırıcı yaklaşım*. Eğitim Denetimi Sempozyumu Bildirileri, Tem-Sen Yayınları.

İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2012). *T.C. Resmi Gazete, 28261*, 11.04. 2012.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kaya, Y. K. (1993). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. Ankara: Pegem A Akademi Yayıncılık.

Koçel, T. (2003). *İşletme Yöneticiliği* (9. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.

Kozlu, C. (1995). *Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri*. Ankara: İş Bankası Yayınları.

Küçükönder, A. (2001). *İlkokul ve ortaokul ile zorunlu eğitimin mevzuat, müfredat ve uygulama açısından karşılaştırılması.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

MEB, 20 Şubat 2012 tarih ve 2/358 sayılı *5.1.1961 tarihli ve 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi*.

MEB, *5.1.1961 tarihinde kabul edilen 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu*, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html adresinden 21.02.2013 tarihinde elde edildi.

MEB, (2005). *İlköğretim 1-5 Sınıf Programları Tanıtım El Kitabı*. Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

MEB, (2012). *Özel Kalem Müdürlüğü 2012/20 Sayılı 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar Genelgesi*. http://www.meb.gov.tr/mevzuat/liste.asp?ara=9&Submit=Listele adresinden 01.09.2012 tarihinde elde edildi.

Psacharopoulos, G. (1995). *Education for Development*. A World Bank Publication.

Süzen, B., Z. (2004). *Sekiz yıllık zorunlu eğitimin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Türkmen, F.(2002). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması*. (Yayınlanmış uzmanlık tezi), Ankara: DPT Yayınları.

UNICEF (1999). *Dünya Çocuklarının Durumu*. UNİCEF Türkiye Temsilciliği. Ankara.

Ülker, İ. (2010). *Avrupa insan hakları sözleşmesinde ve Türk anayasa hukukunda eğitim hakkı ve özgürlüğü*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yabancı, S. (2004). Sekiz *yıllık zorunlu eğitimin sosyal sonuçları*. (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.